

ПОНЯТТЯ ВИДІВ І ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ І ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

**НОВІЧЕНКО Андрій Васильович - доктор філософії, докторант
Харківського національного університету внутрішніх справ**

DOI 10.32782/НР.2023.3.8

Однією з головних умов успішного функціонування будь-якої соціальної системи, у тому числі і правоохоронної, є об'єднання зусиль і можливостей її складових частин для досягнення загальних цілей. Будь-яка держава має цілісну систему, що володіє безліччю інтеграційних властивостей. Будучи покликаною забезпечити певну урегульованість і впорядкованість соціальних відносин, держава сама має володіти якістю єдності, складатися із сукупності державних органів у певній залежності складових компонентів із властивими їй внутрішніми (системними) і зовнішніми (функціональними зв'язками), взаємозв'язками і взаємодіями.

Будь-яка взаємодія повинна мати своє вираження, тобто саме в якій спосіб та якими формами така співпраця буде реалізовуватись. Партнерство між поліцією та громадою є досить новою категорією відносин, що обумовлює актуальність її дослідження.

Ключові слова: територіальна громада, суспільство, поліція, форми, взаємодія, партнерство.

Постановка проблеми

В Україні мають місце випадки прояву агресії та непокори до поліції з боку цивільного населення. Одна з причин цього бачиться в недостатній довірі суспільства до правоохоронних органів, ізольованості останніх від потреб людей. Традиційна модель роботи поліції, яка будується на жорсткому підпорядкуванні, вказівках «зверху» та не включає механізми обліку

інтересів спільнот, виявляється не в змозі забезпечити безпеку на належному рівні. Поліція не має ресурсів, достатніх для того, щоб самотужки впоратися з вирішенням проблем, і потребує підтримки (взаємодії) інших громадських структур, зокрема громадських формувань. Партнерство між поліцією та населенням повинно мати своє вираження у формах, встановлених законодавством.

Доцільно на основі аналізу чинних практик взаємодії дослідити ефективну модель побудови діалогу та партнерства між населенням, поліцією та іншими зацікавленими формуваннями з питань взаємодії щодо забезпечення безпеки та охорони правопорядку.

Стан дослідження проблеми

Форми взаємовідносин між поліцією та суспільством досліджувала низка вчених, серед яких є В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, Є. Додін, О. Кузьменко, В. Олефір, В. Сокурєнко, Б. Логвиненко, І. Кравченко та інші. Дослідження вказаних учених мають велике значення для юридичної науки та практики. Але перелік форм взаємодії між правоохоронними органами та громадою не є вичерпний. Розвиток партнерства між цими суб'єктами постійно потребує додаткових досліджень, це пов'язано з тенденцією реалізації таких відносин, зміни думки про поліцію в суспільстві, бажання взаємодії з обох сторін тощо.

Мета статті полягає в дослідженні поняття видів і форм взаємодії органів поліції і територіальних громад.

Наукова новизна дослідження

Реформування правоохоронних органів, що відбувається в цей час в Україні ставить перед співробітниками ряд завдань, до яких можна віднести і формування нової системи взаємовідносин між поліцією та населенням, побудованою на засадах довіри та підтримки. Таким чином, виникає необхідність не просто у встановленні між співробітником поліції та громадянами взаємодії у сфері охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також більш тісних відносин – відносин партнерства. У зв'язку з цим необхідно зазначити, що встановлення такого роду відносин має свій вираз у певних формах. Так як ці форми постійно оновлюються та потребують додаткових досліджень і аналізу, тим самим зумовлюється актуальність статті.

Виклад основного матеріалу

Вивчаючи історію та сучасний стан ролі правоохоронних органів, як частини громади, можна констатувати, що одним із найважливіших інструментів правоохоронної діяльності є взаємодія з населенням (територіальною громадою). Мета органу поліції зосереджується на обслуговуванні конкретної території, протидії кримінальним правопорушенням та забезпечення охорони правопорядку, а для реалізації поставлених цілей необхідно враховувати потреби громадян. Така постановка питання потребує індивідуального підходу, з одного боку, а з іншого – це готовність громадськості взяти на себе частину відповідальності, спрямованості на покращення загальної якості життя. Таким чином, породжується партнерство між поліцією та громадськістю, яке будується на довірі з обох сторін.

Основним завданням встановлення партнерських відносин поліції і суспільства, за яких усі поліцейські структури, усі державні структури і населення активно співпрацюють у вирішенні територіальних проблем, є умова, коли поліцейська робота з громадянами за місцем проживання зо-

середжена на зміні методів своєї діяльності з метою досягнення спільних з громадою цілей. Такі цілі, як і раніше, передбачають забезпечення громадського спокою і правопорядку; захист основних прав і свобод особи - особливо життя; запобігання та розслідування кримінальних правопорушень; надання сприяння і послуг суспільству з метою зниження рівня страху перед злочинністю, запобігання отримання тілесних ушкоджень і виникнення соціально-побутових порушень, а також з метою попередження соціального занепаду районів проживання. Партнерство поліції і суспільства як раз і забезпечує більш ефективну і дієву стратегію досягнення цих цілей. Основною передумовою партнерства між поліцією і суспільством є нагальна необхідність підвищення рівня залученості суспільства у діяльність гарантування безпеки та громадського порядку, а також вирішення проблеми злочинності в місцях проживання громадян, оскільки ця задача не може бути вирішена силами однієї лише поліції.

Будь-яка держава – це формальний інститут, який є формою організації політичної та соціальної спільноти. Відносини в суспільстві завжди повинні бути під контролем відповідних органів, такі відносини можуть виходити з під контроль і в певній мірі становляться протиправними. Виходячи з вищевикладеного, для врегулювання, запобігання та охорони суспільства та державного устрою виникає необхідність у створенні спеціальних органів, які б виконували ці функції. На сучасному етапі розвитку України, згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію», такі функції виконує Національна поліція України, (поліція) центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

З інтенсифікацією євроінтеграційних процесів та децентралізацією влади в Україні спостерігаються зміни у взаємовідносинах між країною та громадянським суспільством, чим обумовлюється новий формат взаємин між працівниками Національної поліції та громадою. Про що йде мова у-

ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію», - діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [1].

Дотримання принципу взаємодії правоохоронними органами з населенням закріплено у відомчих актах МВС України та Національної поліції, таких як:

1) Стратегія розвитку Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 року [2];

2) Положення про Національну поліцію від 28 жовтня 2015 р. № 877 [3];

3) Положення про патрульну службу МВС від 02 липня 2015 р. № 796 [4];

4) Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції від 28 липня 2017 р. № 650 [5] тощо.

Розвиток сучасних тенденцій громадянської активності, ускладнення і зміна соціального середовища, у тому числі і в тій її частині, яка генерує девіантна поведінка, супроводжується зростаючими вимогами до змістовної діяльності правоохоронних органів, змушує їх адаптуватися. У зв'язку з цим актуальною є активізація, розширення, переклад на новий рівень взаємодії органів поліції з інститутами громадянського суспільства. Розвиток таких тенденцій породжує переосмислення дійсних форм взаємодії, однією з яких є соціальне партнерство.

Дослідження сутності соціального партнерства передбачає отримання чіткого уявлення про те, що слід розуміти під цим терміном. У словниках термін «партнер» (від франц. le partenaire) - означає компаньйон, співучасник, актор, агент, «учасник спільної діяльності» [6, с. 357]. У соціологічному словнику підкреслюється, що це один з рівноправних учасників спільної діяльності (у грі, танці, бізнесі, на сцені тощо) [7]. Енциклопедичний соціологічний словник під редакцією Г.В. Осипова визначає «партнерство» як спільну діяльність, засновану на рівних правах і обов'язках, спрямовану на досягнення спільної мети [8, с. 186].

В узагальненому розумінні поняття «соціальне партнерство» характеризує широкий спектр активних соціальних взаємодій,

спрямованих на задоволення деяких загальних інтересів і потреб за умови відмови від конфронтації (протиборства) і обрання соціальними суб'єктами стратегії досягнення оптимального компромісу та вироблення взаємовигідної угоди.

Інакше кажучи, партнерство між поліцією та громадськістю сприяє перетворенню суспільства, що має здійснюватися мирним шляхом і на основі співпраці з правоохоронними органами, яке має на меті підвищення рівня протидії кримінальним правопорушенням та забезпечення охорони правопорядку. А отже, як пріоритетні, постають питання якості та безпеки життя, самореалізації індивіда, формуються нові критерії соціального благополуччя. Зміни, що відбуваються, породжують розвиток соціально орієнтованої діяльності держави. Акцент зміщується в бік надання послуг населенню, задоволеності громадян і тих факторів, які безпосередньо відображають потреби суспільства. На зміну домінуючих взаємин держави над суспільством, приходять концепція соціального партнерства.

Найважливішою функцією держави є правоохоронна функція. В умовах правової держави правоохоронна функція є одним з основних напрямків діяльності держави щодо створення певних умов для гідного і безпечного існування особи, суспільства і держави, взаємодії між ними. Взаємодія громадянського суспільства та держави при реалізації правоохоронної функції здатне зблизити населення і владу, вирішити багато протиріч у соціальній та державно-правовій сферах. Тільки тісна взаємодія держави і громадянського суспільства в особі його інститутів можуть дозволити ефективно здійснення правоохоронної функції держави на території України в сучасних умовах.

Механізм партнерської взаємодії інститутів громадянського суспільства і держави у сфері реалізації правоохоронної функції передбачає наявність:

1) суб'єктної складової (визначення кола суб'єктів, що беруть участь у реалізації правоохоронної функції держави);

2) нормативної складової - нормативно-правової бази – основи регулювання вза-

емовідносин інститутів держави і громадянського суспільства;

3) функціональної складової - напрямків спільної діяльності і організаційних форм взаємодії держави та громадянського суспільства (наприклад: проведення громадянських форумів, створення громадських палат, здійснення контролю).

В основу партнерської моделі взаємовідносин суб'єктів здійснення правоохоронної функції держави - поліції та інститутів громадянського суспільства належить довіра громадян до державних органів.

Спираючись на співпрацю з інститутами громадянського суспільства, поліція здійснює правоохоронну діяльність, виконуючи своє головне призначення - служити суспільству. Основною передумовою партнерства поліції і громадянського суспільства є залученість громадян, спрямована на гарантування безпеки та громадського порядку. При партнерській моделі населення не тільки безпосередньо бере участь в охороні правопорядку, але і своєчасно інформує поліцію про всі ситуації, які можуть йому загрожувати, що, у свою чергу, підвищує результативність діяльності поліції. Поліція має бути доступною для населення, знати населення на підвідомчій території та бути відомою йому, відгукуватися на потреби населення, прислухатися до проблем громадян, залучати і мобілізувати населення, звітувати перед громадою у своїх діях і досягнутих результатах. Ефективність здійснення правоохоронної функції держави багато в чому залежить від взаємодії поліції і суспільства.

Партнерська модель взаємовідносин органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у сфері реалізації правоохоронної функції отримала своє відображення у багатьох міжнародних і національних нормативно-правових актах. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку [9], у якому закріплюються вимоги до поведінки і функцій працівників поліції, підкреслює взаємозв'язок моральних і правових регуляторів у системі соціальних норм, покладених в основу професійної діяльності поліції. Необхідність захисту прав і свобод людини, виключення свавілля з боку посадових осіб у їх взаємо-

відносинах з громадянами та порушення закону зумовили пред'явлення високих вимог до осіб, які підтримують правопорядок.

Важливим документом, що встановлює основні міжнародні правила діяльності поліцейських із забезпечення прав людини і основних свобод, є Декларація про поліцію [10], у якій відзначається, що поліція відіграє життєво важливу роль для держави і членів суспільства; умови, у яких змушена діяти поліція, пов'язані з ризиком для співробітників і відсутність визначених правил поведінки ускладнює виконання співробітниками своїх обов'язків. Закріплені в «Декларації про поліцію» етичні норми, яких повинен дотримуватись поліцейський, повинні сприяти тісній співпраці поліції та суспільства.

Закон України «Про Національну поліцію» в ст. 11 закріплює, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [11]. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» в ст. 1 регламентує, що громадяни України відповідно до Конституції України мають право створювати в установленому цим Законом порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних і кримінальних правопорушень, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин [11].

Ці Закони визначили перспективи розвитку взаємовідносин поліції з громадянським суспільством. Вони містять ряд концептуальних ідей, у числі яких: встановлення партнерської моделі взаємовідносин поліції і суспільства; контроль громадянського суспільства за діяльністю поліції; закріплення нового іміджу співробітників правоохо-

ронних органів. Партнерська модель характеризується посиленням співпраці обох сторін. Перспективи такого посилення полягають у законодавчому визначенні прав і обов'язків, закріпленні правового статусу поліцейського при вирішенні питань взаємодії, звільнення відомства від невласливих йому або дублюючих функцій. Інакше кажучи, ці Закони відображають суть партнерської моделі відносин поліції і суспільства: відкритість, публічність, довіру, взаємодоповнюваність, паритетне співробітництво.

Крім того, Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» створює правові умови добровільної участі громадян України в охороні громадського порядку - надання громадянами допомоги органам поліції з метою захисту життя, здоров'я, честі та гідності людини, власності, інтересів суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [12]. Крім того, цей Закон передбачає права, принципи, процедуру проведення зборів органів місцевого самоврядування тощо. Таким чином, законодавством України закріплюється можливість громадян створити, вступити до організації місцевого самоврядування та реалізовувати свої права у взаємовідносинах з поліцією направлених на підвищення протидії кримінальним правопорушенням та забезпечення охорони правопорядку.

Місцева влада також зацікавлена у партнерстві між поліцією та громадою. Адже мирне та ділове співіснування на території конкретної територіальної одиниці та в Україні в цілому - є спільною відповідальністю поліції, суспільства та місцевих адміністрацій. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», одним

з основних завдань місцевої влади є забезпечення законності і правопорядку, дотримання прав і свобод громадян; виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку; взаємодію з органами місцевого самоврядування [13].

Місцева влада відповідає за забезпечення добробуту, освітлення території в темну пору доби, ремонт доріг та пішохідних доріжок, аварійних будинків тощо. Саме тому їхня роль у розвитку партнерських відносин дуже важлива. Місцева влада спільно з мешканцями може визначити небезпечні для людей ділянки в місті, селі, селищі та краще зрозуміти потреби у безпеці. Місцева влада зобов'язана відповідати на запити людей щодо підвищення рівня безпеки конкретними діями, через що довіра до неї зростає. Місцева влада може сформулювати пріоритети у сфері розвитку міста (території), які важливі для населення, та передбачити ефективний план досягнення цілей. Безпечна територія привабливіша для інвестиційних проєктів, а це дає можливість залучити зовнішні кошти для розбудови міст і селищ. Чим безпечніше місто чи село, тим воно комфортніше для туристів, які забезпечать додатковий дохід для громади [14].

Різносторонній характер відносин поліції та інститутів громадянського суспільства дозволяє говорити про безліч видів їхньої взаємодії (типізації взаємодії). Під видом у цьому контексті мається на увазі образ (тип), який володіє певними ознаками.

Взаємовідносини між поліцією та територіальною громадою можна розподілити на наступні їх види: співробітницький, сприяючий, опікунський, впливаючий, індиферентно - конфронтаційний, конфліктний.

У всіх названих видах роль взаємодіючих сторін (поліції та інститутів громадянського суспільства) неоднакова: в одних існують рівні (взаємні) партнерські відносини, в інших є домінування (переважання інтересів) поліції, а в деяких, через специфіку право-

вого регулювання, переважають інститути громадянського суспільства.

Найбільш ефективним є співробітничий вид взаємодії поліції та інститутів громадянського суспільства. Для нього характерні активність сторін, спільні усвідомлені дії та прийняті рішення, об'єктивне знання та адекватність сторін; доброзичливі, гуманні, довірчі та демократичні взаємини; позитивний, взаємний вплив друг на друга, інакше кажучи, високий рівень розвитку всіх його компонентів.

Співробітництво — це комплексна та впорядкована діяльність щодо спільного визначення цілей, планування майбутньої роботи, розподілу сил та засобів відповідно до можливостей кожного учасника, контролю та оцінки результатів роботи, а також перспективне прогнозування. У процесі співробітництва не допускається безглузда, безрезультативна робота. Разом з тим можливі конфлікти, протиріччя, але вони вирішуються на основі загального прагнення до досягнення поставленої мети і не обмежують інтереси сторін, що взаємодіють.

Ініціатива співробітництва може виходити як від територіальної громади, так і від співробітників правоохоронних органів. Тобто ініціатива залучення громадян до позаштатної співпраці надходить від поліції, а ініціатива негласного співробітництва — від громадян, які виявили бажання конфіденційно взаємодіяти з Національною поліцією України. Водночас у будь-якому випадку необхідно не забувати, що ухвалення рішення про можливість співробітництва з конкретним громадянином є прерогативою посадових осіб органу виконавчої влади у сфері правоохоронної діяльності чи його територіальних органів.

Розглядаючи співпрацю поліції з колективними інститутами громадянського товариства, ч. 1 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» - діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [1]. Тобто у найзагальнішому вигляді визначає, що поліція при виконанні покладених на неї обов'язків може викорис-

товувати можливості територіальних громад, громадських об'єднань та організацій у порядку, встановленому законодавством України. При цьому вона має надавати підтримку розвитку громадських ініціатив у сфері попередження правопорушень та забезпечення правопорядку.

До позаштатної співпраці, як правило, залучаються громадяни на добровільній, гласній та безоплатній основі за наступними напрямками діяльності поліції: 1) захист особи, суспільства, держави від протиправних посягань; 2) попередження та припинення кримінальних та/або адміністративних правопорушень; 3) розшук осіб; 4) забезпечення правопорядку у громадських місцях; 5) гарантування безпеки дорожнього руху; 6) провадження експертно-криміналістичної діяльності.

Наступний вид взаємодії правоохоронних органів та територіальної громади є сприяючий (сприяння-допомога), який можна визначити як усвідомлені дії інститутів громадянського суспільства, спрямовані на надання допомоги поліції щодо забезпечення дотримання норм чинного законодавства у правоохоронній сфері та які виражаються в інформуванні поліції про факти протиправної поведінки та осіб, які ведуть антисуспільний спосіб життя; участі в процесуальних діях як свідків та понять; участі в діяльності територіальних громад правоохоронної спрямованості; надання співробітникам поліції, у разі потреби, особистого транспорту, засобів зв'язку тощо; надання допомоги в отриманні відомостей, що сприяють виконанню поставлених перед поліцією завдань.

Так, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» закріплює норми про те, що окремі особи можуть за їх згодою залучатися до підготовки або проведення оперативно-розшукових заходів із збереженням за їх бажанням конфіденційності сприяння органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

У теорії оперативно-розшукової діяльності нерідко виділяють як особливий вид конфіденційного сприяння так зване анонімне сприяння. В основі цього виду взаємодії лежать разові чи епізодичні дії, тому

він характерний у більшій мірі лише для інститутів громадського суспільства. Поліція ж, як відомо, зобов'язана постійно взаємодіяти з громадянами, територіальними громадами та іншими інститутами громадянського суспільства, про що прямо закріплено у низці нормативно - правових актів, що регламентують їхню діяльність. Особливість правовідносин у сфері правоохоронної діяльності якраз і полягає в тому, що однією із сторін цих правовідносин є владний суб'єкт (у цьому випадку — поліція), який виступає від імені держави. Він, реалізуючи свої правомочності, зобов'язаний діяти в силу Закону та професійного боргу. У рамках цього виду правовідносин інша сторона підпорядкована владному суб'єкту, вона розраховує на належну поведінку владного суб'єкта.

Опікунський вид має постійний характер. Звичайно, тут є пріоритетна роль поліції, оскільки одна сторона (інститути громадського суспільства) бере участь у процесі взаємодії за бажанням, а інша (поліція), як було зазначено, зобов'язана взаємодіяти, визнаючи, дотримуючись і захищаючи права та свободи людини і громадянина. В основі цього лежать принципи виховання і контролю, які поширюються як на все громадське суспільство в цілому, так і на кожного його члена окремо.

Головне завдання поліції полягає в тому, щоб забезпечити безпеку громадянського суспільства. У цьому є основний сенс цього виду взаємодії. Але, у свою чергу, слід враховувати та найголовніше не допустити прояви крайньої форми опікунства (тобто тотальної влади поліції), коли за піклуванням, охороною та захистом реально стоятиме деспотичний контроль, що виключає будь-яку цивільну самостійність, та громадське суспільство не зможе жити без опіки і нездатне буде до самостійного існування. Такий стан взаємодії, коли відбувається змішання ознак різних (небажаних) видів, можна назвати перехідним видом, наприклад, від опікунського до впливового або конфліктного.

Впливаючий вид проявляється в пасивному підпорядкуванні однієї сторони до іншої (наприклад, вплив поліції на територіальні громади під час проведення

будь-яких спільних заходів). Така взаємодія може виявлятися у вигляді відкритих, конкретних (іноді жорстких) вказівок, вимог, розпоряджень з боку органів виконавчої влади. Вплив може бути неявним, прихованим під впливом, наприклад, сили, авторитету поліції. Воно можливе в умовах зміни політичних режимів або коли громадське суспільство та його інститути перебувають на початковій стадії формування. Розвинене ж громадське суспільство прагне до рівних, партнерських відносин з державою.

Взаємодія-вплив призводить до напруженості у взаєминах між суб'єктами. Вплив, якщо він є переважним видом взаємодії, дуже небезпечний, оскільки в одних (інститутах громадянського суспільства) формується пасивність, пристосованість, інфантильність, невпевненість та безпорадність; в інших (поліція) - деспотичність, агресія у ставленні до людей, навколишнього світу, почуття власної переваги. Зазначений вид часто призводить до конфліктів та конфронтації. Очевидно, що поліція в цьому випадку має відмовитися від взаємодії, побудованої на придушенні, проте це нелегко створити систему з авторитарним стилем поведінки.

Індиферентно-конфронтаційний вид передбачає приховану ворожість, байдужість один до одного або однієї сторони щодо другої, протиборство, протиставлення; характеризується явною розбіжністю цілей і інтересів. Незалежно від причин виникнення конфронтації завдання взаємодіючих суб'єктів якнайшвидше знайти способи переходу до інших (бажаних) видів взаємодії (співробітництва, сприяння), оскільки, враховуючи короточасний, індиферентно-конфронтаційний характер цього виду, він може легко перетворитися на конфліктний.

Особливо слід виділити такий вид взаємодії, як конфліктний, оскільки він може супроводжувати всі інші види і носить, як правило, тимчасовий, проміжний характер, переходячи залежно від умов до іншого виду взаємодії.

Конфлікт - зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок чи поглядів суб'єктів взаємодії. В основі будь-якого конфлікту лежить певна ситуація, що виникає внаслідок суперечливості позицій

сторін з будь-якого приводу, або протилежних цілей та засобів їх досягнення, розбіжності інтересів та бажань суб'єктів. Тобто конфлікт виникає тоді, коли одна сторона починає обмежувати інтереси іншої. Реакція у відповідь іншої сторони може призвести до неконструктивного чи конструктивного конфлікту [15]. Неконструктивний конфлікт виникає тоді, коли одна сторона (поліція) вдається до аморальних методів боротьби, прагне придушити партнера (наприклад, розгін поліцією санкціонованого мітингу, коли немає до того явно виражених причин). Зазвичай у відповідь реакцією в такому випадку є запеклий опір з іншого боку, діалог супроводжується взаємними образами, вирішення проблеми стає неможливим. Конструктивний конфлікт можливий лише тоді, коли учасники (опоненти) не виходять за межі конструктивних аргументів та ділових відносин.

Отже, всі розглянуті види взаємодії правоохоронних органів та територіальних громад взаємопов'язані. Найчастіше вони супроводжують один одного, а зі зміною умов взаємно переходять одна в одну. Щодо конкретних умов можна знайти провідний, оптимальний вид взаємодії. Але різноманітність ситуацій та їх швидка змінність обумовлюють динаміку характеру взаємодії поліції та інститутів громадського суспільства.

Що стосується форм комунікації партнерства між громадськістю та поліцією, то із загальнотеоретичних позицій під формою розуміється зовнішнє вираження змісту діяльності, межі конкретних управлінських дій, що здійснюються безпосередньо суб'єктами управління. У юридичній літературі розподіляють форми на правові (встановлені у нормативно-правових актах) та неправові.

Взаємодія правоохоронних органів з інститутами громадянського суспільства процесуальної форми поки не отримало. Взаємодію між сторонами не можна віднести до реалізації виконавчої діяльності вона лише забезпечує безпосереднє здійснення повноважень органу, сприяє йому. У той же час така взаємодія не може бути внутрішньо-організаційною, оскільки здійснюється з зо-

внішніми суб'єктами - із інститутами громадянського суспільства.

Таким чином, завдяки залученню людей (наприклад, спільне патрулювання, нагляд за територією і вчасне інформування правоохоронних органів) поліція зможе ефективніше запобігати новим правопорушенням. Як наслідок, поменшає роботи, пов'язаної із реагуванням на вчинені правопорушення і розслідуванням скоєних кримінальних правопорушень. Співпраця з активними мешканцями дозволить заручитись підтримкою громади і будувати довіру між поліцейськими та мешканцями. Вирішення проблем, які турбують громаду, сприяє формуванню позитивного іміджу поліції. Співпрацюючи з громадою, поліція має можливість підвищувати обізнаність мешканців про свою роботу (наприклад, про межі компетенції поліцейських або про альтернативні шляхи вирішення проблем). А це дозволить у подальшому зменшити навантаження на працівників поліції [14].

Високоєфективним досвідом партнерської співпраці органів поліції та інститутів громадянського суспільства на основі спеціалізованих програм мають США, Японія, країни Західної Європи. У цих державах основним принципом діяльності поліції є принцип «активного соціального партнерства», що передбачає інтеграцію громадської активності у правоохоронну систему. Громадяни не тільки усвідомлюють свою високу місію виконання громадського обов'язку щодо зміцнення законності і правопорядку, але і мають у своєму розпорядженні серйозні ресурси для здійснення самостійних дій.

Серед колективних форм участі громадян в охороні правопорядку і боротьбі зі злочинністю використовуються:

- створення пунктів по забезпеченню правопорядку і попередження злочинності (Японія);
- формування поліцейського резерву (помічників) (США);
- організація патрулювання громадських місць;
- створення добровільних дружин та інших громадських формувань правоохоронної спрямованості (Великобританія, США, Естонія);

- співпраця з приватними охоронними підприємствами (Перу).

Наприклад, у США формування поліцейського резерву (помічники) з числа осіб громадянських суспільств, добровільно і безоплатно виконують обов'язки щодо забезпечення правопорядку, наділені повноваженнями щодо припинення правопорушень, забезпечені поліцейською формою, проходять спеціальну підготовку [190]. Великою популярністю в США користуються Народні поліцейські академії, ідея яких народилася у Великобританії. Основна мета таких академій - познайомити населення з роботою поліції. Академія служить, у першу чергу, для формування позитивного ставлення населення до поліції і посилення взаємозв'язків між поліцією і громадянами. Особи, які закінчили Народну поліцейську академію, краще розуміють роль і специфіку роботи поліції, більше допомагають поліцейським і швидше йдуть на контакт з ними [16].

Примітний досвід соціального партнерства державно-суспільних інститутів Великобританії в рамках концепції антикримінальної політики «Law and Order» («Закон і порядок»). Діяльність у цій сфері є предметом пильної уваги законодавчої, виконавчої, судової влади, преси та соціальних груп, що стежать за співвідношенням відповідності встановлюваного переслідування (санкцій) суспільної небезпеки скоєних протиправних дій. Концепція сприяє формуванню механізму протидії протиправним зазіханням і консолідації суспільної правосвідомості [17].

Для посилення зв'язку з цивільним населенням у більшості британських поліцейських формувань організовані спеціальні підрозділи, у яких підготовлені громадяни на добровільних засадах працюють мінімум чотири години на тиждень.

Незвичайну форму залучення громадськості до забезпечення правопорядку використовують у Данії. Держава ініціювала операцію «Слідопит»: за невелику винагороду пенсіонери регулярно обходять закріплені за ними вулиці, уважно придивляються до машин і обстановки на вулиці, а потім інформують поліцію про стан порядку на

конкретній території та місце правопорушення [18].

Висновки

Правоохоронна функція є найважливішою функцією, в основі якої лежить діяльність держави щодо захисту прав і свобод окремої особи, організацій, держави і суспільства в цілому. У реалізації правоохоронної функції сучасної держави беруть участь державні органи, соціально активні громадяни та недержавні організації.

Оновлений варіант взаємодії працівників поліції з різними соціальними групами призведе до позитивних досягнень у подоланні злочинності і підвищення рівня громадської безпеки. Знизиться соціальна напруга в середовищі співробітників правоохоронних органів, підвищиться їх задоволеність своєю працею, покращиться імідж поліції, який сьогодні знаходиться на не цілком прийнятному рівні. Підвищиться рівень соціальної активності громадян, ступінь їх залученості у вирішенні проблем протидії кримінальним правопорушенням. Покращиться система цивільного контролю за правоохоронною діяльністю, необхідність розширення якого виступає обґрунтованим вимогою сучасного суспільства.

Література

1. Закон України «Про Національну поліцію». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379.
2. Про схвалення Стратегії розвитку Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 р. : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 13.09.2022).
3. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF/print>. (дата звернення: 13.09.2022 р).
4. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : Наказ МВС України від 02 липня 2015 р. № 796. URL:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15> (дата звернення: 13.09.2022).

5. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 липня 2017 р. № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14> (дата звернення: 13.09.2022).

6. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 8000 слов и фразеологических выражений. – 4-е изд., М.: Высшая школа, 1993. – С. 485.

7. Значение слова партнёр в социологическом словаре [Электронный ресурс]: URL: <http://diclist.ru/slovar/sociologicheskij/f/partner.html> (дата обращения: 23.08.2021).

8. Социологический энциклопедический словарь / Под ред. Осипова Г.В. – М.: ИНФРА-М, 2000. – С. 234.

9. Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка. Резолюция 34/169 Генеральной Ассамблеи ООН от 17 декабря 1979 г. URS: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282#Text (дата звернення 24.08.2021).

10. Резолюция N 690 (1979) Парламентской ассамблеи Совета Европы «Декларация о полиции» (*Страсбург, 8 мая 1979 года*) URS: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803#Text (дата звернення 24.08.2021).

11. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 40, ст.338).

12. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170.

13. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 20-21, ст.190.

14. Взаємодія поліції та громади. Community Policing. URS: https://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/com_pol.pdf (дата звернення 24.08.2021).

15. Поняття і класифікації конфлікту URS: <http://um.co.ua/6/6-8/6-82746.html> (дата звернення: 16.09.2022).

16. Столичная полиция США: официальный сайт. 2016. – <https://www.uscp.gov/thedepartment/bureaus-and-offices> (дата звернення: 24.08.2021).

17. Полиция Великобритании: официальный сайт. 2016. – <https://www.police.uk/informationand-advice> (дата звернення: 24.08.2021).

18. Полиция Дании: официальный сайт. 2016. – <https://www.politi.dk/en/servicemenu/home> (дата звернення: 24.08.2021).

THE CONCEPT OF TYPES AND FORMS OF INTERACTION BETWEEN POLICE BODIES AND TERRITORIAL COMMUNITIES

One of the main conditions for the successful functioning of any social system, including the law enforcement system, is the unification of efforts and capabilities of its component parts to achieve common goals. Any state has a complete system that has many integration properties. Being called to ensure a certain regulation and orderliness of social relations, the state itself must possess the quality of unity, consist of a set of state bodies in a strictly defined dependence of constituent components with internal (systemic) and external (functional) connections, interconnections and interactions characteristic of it.

Any interaction must have its own expression, that is, exactly in what way and forms such cooperation will be implemented. Partnership between the police and the community is a fairly new category of relations, which determines the relevance of its research.

Keywords: *territorial community, society, police, forms, interaction, partnership.*